

АВТ
ЛЦ/24

Міністерство внутрішніх справ України
Донецький юридичний інститут МВС України

ШАПОВАЛОВА ВІКТОРІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 343.982.5 (477)

**ПОНЯТТЯ, СПІВВІДНОШЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ
КРИМІНАЛЬНОЇ ЗБРОЇ (КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ)**

**12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Поява першої зброї як предмета чи пристрою, за допомогою якого людина могла вполювати тварину, а разом з цим одна людина могла вбити собі подібну, зрозуміло, передує й часам зародження людського суспільства, коли ще «кам'яні заготівки» людина стала доводити до вигляду справжньої первинної зброї. До моменту появи наприкінці 19-го ст. першого підручника з криміналістики Ганса Гроса вже було накопичено чимало відомостей про різні види зброї та про основи збирання її слідів при скоєнні вбивств і заподіянні тілесних ушкоджень із метою розкриття такого роду тяжких злочинів, що й поклато початок систематизованого дослідження та вивченню цих проблем.

У наш час відома значна кількість докторських дисертацій, як-от: О. О. Белякова, В. Ю. Владімірова, О. О. Долгополова, С. М. Колотушкіна, О. В. Мікляєвої, В. М. Плескачевського, О. С. Подшибякіна, В. А. Ручкіна, Є. М. Тихонова, А. О. Топоркова та ін., і декілька десятків кандидатських дисертацій: М. О. Асташова, П. А. Дьяконова, Д. С. Коровкіна, А. В. Семенова, П. П. Смольякова, М. Я. Солов'йова, В. О. Хваліна та ін., які були присвячені дослідженню проблем зброї і слідів протиправного поведіння з нею. Вітчизняні автори присвятили кандидатські дисертації: В. М. Ладін, М. А. Михайлов, М. М. Шульга та ін., і розглядали проблеми зброї у підручниках з криміналістики: П. Д. Біленчук, І. В. Гора, А. Ф. Волобуєв, А. В. Іщенко, І. І. Когутич, В. С. Кузьмічов, В. О. Маркусь, М. В. Салтевський, М. І. Скригонюк, В. Ю. Шепітько, А. П. Шеремет та ін.

Вищевикладене фундаментальне дослідження проблем зброї та її слідів не призвело до створення такого єдиного вчення, яке б чітко визначило базисні ознаки, поняття, співвідношення і класифікацію різних видів зброї та їх відмежування між собою й від інших знарядь скоєння кримінальних правопорушень тощо. Це негативно позначалося на змісті проектів вітчизняних і прийнятих країнами близького зарубіжжя законів про зброю та на відповідній практиці протидії злочинам, що пов'язані з протиправним поведінням зі зброєю. Вирішити дану проблему епізодично намагалися Є. В. Кириленко, С. М. Поліщук та інші вчені. Вказані обставини та стрімке зростання рівня злочинності, пов'язаної з протиправним поведінням зі зброєю, й зумовили вибір теми, необхідність та особливу актуальність даного дослідження.

Зв'язок із науковими програмами і планами. Тема виконана згідно положень «Концепції удосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів», затв. Указом Президента України від 10.05.2006 р. № 361/2006, «Концепції реформування кримінальної юстиції», затв. Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311/2008, Пріоритетних напрямків розвитку правової науки на 2011-2015 рр., а також відповідно до плану науково-дослідної роботи Донецького юридичного інституту МВС України на 2015 рр.

Тему дослідження затверджено рішенням вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 2 від 05.10.2013 р.), а

уточнено – на засіданні вченої ради Донецького юридичного інституту МВС України (протокол № 3 від 24.12.2014 р.).

Мета і задачі дослідження. *Мета дослідження* полягає в розробці та розвитку базисних ознак, поняття і співвідношення кримінальної вогнепальної, вибухової і механічної зброї між собою та з іншими засобами скоєння кримінальних правопорушень, уточненні назви й системи сукупності знань про кримінальну зброю та сліди протиправного поведіння з нею.

Для досягнення обраної мети поставлені такі *задачі*:

- уточнити поняття і базисні ознаки зброї як засобу скоєння кримінальних правопорушень;
- розробити поняття та систему відповідного базисного часткового вчення криміналістики;
- з'ясувати співвідношення зброї та інших засобів скоєння кримінальних правопорушень;
- удосконалити сутність, базисні ознаки та класифікацію вогнепальної зброї та її слідів;
- уточнити поняття, базисні ознаки і класифікацію вибухової зброї та її слідів;
- розвинути сутність, базисні ознаки і класифікацію кримінальної механічної зброї та її слідів.

Об'єктом дослідження є правовідносини з розробки і розвитку базисних ознак, поняття, класифікації і співвідношення різних видів кримінальної зброї між собою та з іншими засобами скоєння кримінальних правопорушень.

Предмет дослідження складають криміналістичні аспекти базисних ознак, поняття, співвідношення і класифікації різних видів кримінальної зброї.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становлять положення теорії пізнання, її закони й категорії. Для досягнення поставленої мети й забезпечення наукової достовірності отриманих результатів дослідження обрано комплекс сучасних загальнонаукових і часткових методів, а саме: історично-порівняльний, який дозволив прослідкувати закономірності зародження й розвитку поглядів на поняття, базисні ознаки і класифікацію дій різних видів кримінальної зброї (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 2.3); порівняльно-правовий - у частині з'ясування особливостей правової регламентації обігу різних видів зброї за проектами вітчизняних законів та прийнятими іншими державами законами про зброю та за іншими правовими актами (підрозділ 2.2); формально-логічний - з метою з'ясувати базисні ознаки та сутність різних видів зброї та їх співвідношення з іншими засобами скоєння кримінальних правопорушень (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3); системно-структурний, який надав можливість усвідомити систему базисного часткового вчення про зброю та його місце в системі криміналістики (підрозділ 1.2); методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції та аналогії, за допомогою яких було вивчено стан і можливості розвитку класифікації різних видів зброї, шляхи вдосконалення законодавства (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). Статистичний метод застосовувався при вивченні та узагальненні судової практики, формуванні та обґрунтуванні

висновків за їх результатами (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3). Соціологічний метод використовувався для отримання емпіричних даних у процесі вивчення матеріалів кримінальних проваджень (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 2.3). У процесі дослідження використовувався метод анкетування (підрозділи 1.1, 1.3).

Нормативною базою дослідження є Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, міжнародно-правові акти, закони інших держав, а також міжвідомчі та відомчі нормативні акти з питань поведіння зі зброєю.

Теоретичну основу дослідження становлять провідні положення філософії, теорії пізнання, криміналістики і теорії оперативно-розшукової діяльності, а також особистий досвід роботи автора в органах прокуратури.

Емпірична основа дослідження – результати узагальнення матеріалів 150 кримінальних справ, розглянутих місцевими та апеляційними судами, судових рішень, що розміщені в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, а також дані анкетування 124 слідчих органів внутрішніх справ і 116 студентів юридичних факультетів вузів, статистичні дані про динаміку злочинів, пов'язаних зі зброєю.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним монографічним дослідженням теоретичних положень і правової регламентації з уточнення базисних ознак, поняття і класифікації різних видів ручної кримінальної зброї, їх співвідношення між собою та з іншими засобами скоєння кримінальних правопорушень, сутності і системно-структурного статусу зброєделіктики як базисного часткового вчення та його місця в системі криміналістики. У межах здійсненого дослідження одержано результати, які мають ознаки новизни, зокрема:

вперше:

- обґрунтовано інтегративні базисні ознаки та поняття ручної кримінальної зброї, що мають відрізнити її від інших засобів скоєння кримінальних правопорушень: 1) мета появи певного об'єкта в якості зброї – зовнішнє спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень; 2) зовнішнє представлення такого об'єкта в якості зброї – предмет чи пристрій; 3) способи появи зброї для досягнення даної мети – правомірно чи неправомірно виготовлений чи/та перероблений або/та пристосований та/чи використаний; 4) якість об'єкта як зброї – технічно і конструктивно придатний для досягнення даної мети;

- розроблено та запропоновано назву і поняття зброєделіктики (що вказує на протидію правопорушенням, пов'язаним зі зброєю, а не лише на знання про неї) як базисного часткового вчення криміналістики, що має на основі пізнання сутності, базисних ознак, класифікації, інших характеристик кримінальної вогнепальної, механічної, вибухової зброї та інших об'єктів зброєделіктики (вибухових пристроїв і речовин, засобів підриву, боєприпасів), а також сутності, послідовності та інших закономірностей роботи з речовими й особистісними джерелами антикримінальних відомостей про вказані об'єкти зброєделіктики і про сліди протиправного поведіння з ними, розробити відповідні гласні технічні засоби та загальні правила поведіння з ними,

тактичні прийоми проведення окремих практичних дій або їх комбінації, а також гласні методичні рекомендації зі здійснення кожної стадії протидії кримінальним та іншим правопорушенням, що пов'язані із протиправним поведінням зі зброєделіктними об'єктами;

- розширено предмет зброєделіктики до протидії будь-яким протиправним діянням зі зброєю та з іншими об'єктами даного базисного часткового вчення, перелік яких через змінність законодавства і численність такого роду діянь в дефініції цього вчення не деталізується;

- встановлено систему зброєделіктики зі спеціальних часткових вчень криміналістики: 1) «Вогнепальна зброя і боєприпаси та сліди протиправного поведіння з ними»; 2) «Вибухова зброя, пристрої і речовини, засоби підризу та сліди протиправного поведіння з ними»; 3) «Механічна зброя і боєприпаси та сліди протиправного поведіння з ними»;

удосконалено:

- теоретичні положення щодо перейменування: 1) холодної зброї в механічну (сутність якої полягає у порівнянні з вогнепальною зброєю не в її відносному ненагріванні при застосуванні, а у приведенні в дію її уражувачої частини м'язовим зусиллям людини чи зусиллям певного механічного пристрою); 2) вибухового пристрою, що використовується в якості зброї, у вибухову зброю (коли сама по собі назва «вибуховий пристрій» чи «вибухова речовина» означає наявність власне не зброї, а засобів розробки надр, іншого виробництва);

- класифікацію засобів скоєння кримінальних правопорушень на: зброю; знаряддя кримінального правопорушення; діяння сил природи, у т.ч. тварини, віруси, інші мікроорганізми, що завдали правовому статусу соціосуб'єктів істотну і більшу шкоду і не скеровані людиною на скоєння кримінальних правопорушень;

- класифікацію кримінальної зброї в залежності від: обставин її появи та застосування; принципу дії;

дістало подальший розвиток:

- базисні ознаки та поняття ручної кримінальної вогнепальної зброї, а також класифікація даної зброї і боєприпасів та слідів протиправного поведіння з ними;

- базисні ознаки та поняття ручної кримінальної вибухової зброї та класифікація цієї зброї, вибухових пристроїв і речовин, засобів підризу та слідів протиправного поведіння з ними;

- базисні ознаки і поняття ручної кримінальної механічної зброї та класифікація такої зброї і боєприпасів та слідів протиправного поведіння з ними;

- розподілення положень зброєделіктики як базисного часткового вчення в системі базового навчального курсу криміналістики, коли у техніці мають бути викладені основи даного вчення поряд з основами всіх інших базисних вчень, тактичні особливості використання положень цих вчень – в тактиці, при розгляді тактики проведення окремих практичних дій, а методичні – в

методиці, у контексті викладу методики протидії окремим групам і видам кримінальних правопорушень, у т.ч. й за особливих обставин: протидії організованим кримінальним правопорушенням та ін.

Практичне значення одержаних результатів полягає в науково-прикладній їх спрямованості на підвищення якості, ефективності й раціональності проведення напрямів юридичної діяльності, зокрема, у:

- *правотворчій діяльності* – для розробки Закону України «Про зброю» та вдосконалення підзаконної правової регламентації обігу вогнепальної, вибухової і механічної зброї, їх боєприпасів та практики протидії протиправному обігу цих об'єктів;

- *діяльності правоохоронних органів* – для поліпшення стану протидії кримінальним правопорушенням, що пов'язані зі зброєю і боєприпасами;

- *науковій діяльності* – для пошуку інших варіантів вирішення проблем з уточнення базисних ознак, поняття і класифікації кримінальної зброї різних видів та сутності і системи зброеделіктики як базисного часткового вчення;

- *навчальному процесі* – у програмі дисципліни «Криміналістика» і двох навчальних посібниках, що вже використовуються в навчальному процесі Прикарпатського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія», юридичного факультету Чорноморського державного університету та Юридичного інституту Прикарпатського національного університету (акти впровадження від 04.06.2014 р., 16.07.2014 р., 01.12.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним дослідженням автора. Висновки, пропозиції та рекомендації, у т.ч. й ті, що характеризують наукову новизну, одержані автором особисто. Ідеї та розробки, які належать співавторам, не використовувались. У 2 посібниках, що написані разом із О. А. Кириченком, Т. О. Коросташовою, Ю. О. Ланцедовою та О. С. Тунтулою, авторці належать положення, що стосуються уточнення базисних ознак, поняття і класифікації зброї різних видів та їх співвідношення, в т.ч. з іншими засобами скоєння кримінальних правопорушень, сутності і системи зброеделіктики.

Апробація результатів дисертації здійснена на конференціях : «Стратегії України в геополітичному просторі» (Ялта, 2010 р.), «Стратегії України в геополітичному просторі» (Ялта, 2011 р.), «Стратегії України в геополітичному просторі» (Севастополь, 2012 р.), «Стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі (Ялта, 2012 р.), «Актуальні тенденції української науки» (Київ, 2013 р.), «Актуальные вопросы современного права. Пути теоретического и практического решения проблем» (Київ, 2013 р.), «Четвертый Пермский конгресс ученых-юристов» (Перм, Росія, 2013 р.), «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи» (Львів, 2014 р.), «Стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі: Сучасна юриспруденція» (Миколаїв, 2014 р.), «Современные проблемы криминалистики» (Астана, Казахстан, 2015 р.).

Публікації. Результати дослідження опубліковано у 20 роботах, а саме в 2 навчальних посібниках, 6 одноосібних наукових статтях, що опубліковані у вітчизняних фахових виданнях, 2 наукових статтях – у зарубіжних виданнях з профілю, з якого підготовлено дисертацію, 10 тезах доповідей на конференціях.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, що об'єднують шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації складає 267 сторінок, з них: основний текст – 193 сторінки, список використаних джерел – 64 сторінки (407 найменувань), 5 додатків – 10 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано наукову, прикладну актуальність теми, показано зв'язок теми дисертаційного дослідження із плановими завданнями, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, сутність використаних методів, новизну отриманих результатів, особистий внесок здобувача, теоретичну й практичну значущість результатів, рівень апробації та структуру роботи.

Розділ 1 «Теоретичні основи криміналістичного дослідження кримінальної зброї» присвячено з'ясуванню сутності і базисних ознак зброї взагалі та місця такого роду об'єктів поміж інших засобів скоєння кримінальних правопорушень, поняття, структуру та систему зброєделіктики.

Аналітичне дослідження в підрозділі 1.1 *«Зброя як засіб вчинення кримінальних правопорушень»* понад 150 існуючих визначень поняття зброї взагалі та окремих її видів дозволило дійти висновку про те, що всім видам ручної кримінальної зброї притаманні чотири інтегративні і взаємопов'язані базисні ознаки, що мають відрізнити її від інших засобів скоєння кримінальних правопорушень: мета появи певного об'єкта матеріально світу в якості зброї; зовнішнє представлення такого об'єкта в якості власне зброї, способи появи зброї для досягнення даної мети та якість об'єкта як зброї. Існує лише вогнепальна, механічна (що іменується архаїчним терміном «холодна», а її сутність за підтримки позиції С. М. Поліщука полягає не в її відносному ненагріванні при застосуванні в порівнянні з вогнепальною зброєю, а у приведенні в дію її уражуючої частини м'язовим зусиллям людини чи зусиллям певного механічного пристрою) та вибухова зброя (що іменується вибуховими пристроями чи речовинами, що самі по собі означають власне не зброю, а засоби розробки надр чи іншого виробництва).

Порівняльне дослідження існуючих точок зору за 15 аналітичними блоками з приводу мети появи певного об'єкта в якості зброї дозволило визнати нею «зовнішнього спричинення механічного смертельного тілесного ушкодження людині», за 10 блоками – зовнішнього представлення зброї як предмету чи пристрою щодо загального поняття зброї та механічної зброї і пристрою щодо вогнепальної і вибухової зброї, а за 21 аналітичним блоком способів появи зброї долучитися до позиції з необхідності введення поняття легальної зброї, де-юре кримінальної зброї та де-факто кримінальної зброї

(коли способом появи предмета чи пристрою в контексті першого з понять має бути «правомірно виготовлений», другого – «неправомірно використаний», і третього – «неправомірно виготовлений чи/та перероблений або/та пристосований та/чи використаний». Увага на спеціальній виготовленості предмета чи пристрою з указаною метою є зайвою). Кожне виготовлення для певної мети є спеціальним.

Результатом аналітичного співставлення існуючих позицій авторів за ознакою якості зброї стало визнання необхідності виокремлення додаткових різновидів зброї і представлення даної ознаки при визначенні поняття загальної зброї чи ручної кримінальної зброї як предмета чи пристрою, що «технічно і конструктивно придатний», а при визначенні поняття легальної зброї, легальної паразброї й імовірної паразброї – «технічно і конструктивно придатний та природою чи функціонально призначений». Звідси, зброєю є предмет чи пристрій, що правомірно чи неправомірно виготовлений чи/та перероблений або/та пристосований та/чи використаний для зовнішнього спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень та технічно і конструктивно придатний для досягнення цієї мети.

Дослідивши в підрозділі 1.2 «Поняття та системно-структурний статус зброєделіктики як базисного часткового вчення» різні точки зору з приводу сутності та системно-структурного статусу сукупності знань про ручну кримінальну зброю, що частіше за все, позначалася терміном «зброєзнавство» і розглядалася як галузь криміналістичної техніки, автор запропонувала іменувати її терміном «зброєделіктика». Зміст цього поняття містить вказівку на те, що ця сукупність знань пов'язана власне із протидією правопорушенням, а не лише зі знаннями про зброю, які можуть вивчатися в межах військової підготовки, а не підготовки фахівців з протидії правопорушенням.

Під зброєделіктикою здобувачем запропоновано розуміти базисне часткове вчення криміналістики, що має на основі пізнання сутності, базисних ознак, класифікації та інших характеристик ручної кримінальної вогнепальної, механічної і вибухової зброї та інших об'єктів зброєделіктики (вибухових пристроїв і речовин, засобів підризу, боєприпасів), а також сутності, послідовності та інших закономірностей роботи із речовими і особистісними джерелами антикримінальних відомостей про вказані об'єкти зброєделіктики і про сліди протиправного поводження з ними, розробити відповідні гласні технічні засоби та загальні правила поводження з ними, тактичні прийоми проведення окремих практичних дій або їх комбінації, а також гласні методичні рекомендації зі здійснення кожної із стадій протидії кримінальним та іншим правопорушенням, що пов'язані із протиправним поводженням із зброєделіктними об'єктами.

Підтримавши новітнє розуміння теорологічних вчень та базисних і спеціальних часткових вчень криміналістики, автором спеціальними частковими вченнями зброєделіктики, що визначають її єдину систему, визнано такі: «Вогнепальна зброя і боєприпаси та сліди протиправного поводження з ними», «Вибухова зброя, пристрої та речовини, засоби підризу та сліди

протиправного поводження з ними» і «Механічна зброя і боеприпаси та сліди протиправного поводження з ними».

Обґрунтовується думка про те, що основи зброєделіктики мають бути викладені у техніці криміналістики поряд з основами всіх інших базисних часткових вчень. Тактичні особливості використання положень цих вчень – в тактиці при розгляді тактики проведення окремих практичних дій, а методичні особливості – в методиці в контексті викладу методики протидії окремим групами і видами кримінальних правопорушень, у т.ч. й за особливих обставин: протидії організованим кримінальним правопорушенням та ін.

Дослідження в підрозділі 1.3 «Співвідношення зброї та інших засобів скоєння кримінальних правопорушень» різних підходів з визначення місця зброї з-поміж інших засобів скоєння кримінальних правопорушень дало змогу класифікувати та визначити сутність кожного із засобів: 1) зброя; 2) знаряддя кримінального правопорушення – предмети, пристрої і механізми, у т.ч. й джерела підвищеної небезпеки, і сили природи, що використані людиною для скоєння кримінальних правопорушень, але не пов'язані із протиправним поводженням зі зброєю, а також інші, ніж зброя, летальні знаряддя (отруйні речовини, у т.ч. наркотики, кислоти, луги та ін.), засоби масового знищення (хімічні, біологічні та ін.) тощо; 3) діяння сил природи, у т.ч. тварини, віруси, інші мікроорганізми, що завдали правовому статусу соціосуб'єктів істотну і більшу шкоду, та не скеровані людиною на скоєння кримінальних правопорушень.

Результатом дослідження є й класифікація зброї в залежності від обставин її появи й застосування: 1) легальна зброя – предмет чи пристрій, що правомірно виготовлений для зовнішнього спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень; 2) легальна паразброя – конструктивно схожий зі зброєю предмет або пристрій, що правомірно виготовлений та об'єктивно технічно й конструктивно придатний і функціонально призначений для інших, ніж зовнішнє спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень, цілей, але за своїми властивостями може досягти і такої мети: мисливська, спортивна, навчальна, інша зброя, монтажно-будівельні пістолети, сокира, побутові ножі та ін.; 3) ймовірна паразброя – конструктивно не схожий зі зброєю предмет або пристрій, що з'явився у природі або правомірно виготовлений та об'єктивно технічно і конструктивно придатний і природою обумовлений чи функціонально призначений для інших, ніж зовнішнє спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень, цілей, але за своїми властивостями може досягти й такої мети: будівельний лом, «хомка», камінь, палиця та ін.; 4) кримінальна зброя.

Обґрунтовується, що кримінальна зброя в залежності від обставин її появи та застосування поділяється на: 1) де-факто кримінальну зброю – предмет чи пристрій, що неправомірно виготовлений чи/та перероблений або/та пристосований та/чи використаний для зовнішнього спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень та технічно і конструктивно придатний для досягнення даної мети; 2) де-юре кримінальну зброю –

перераховані види зброї, що технічно та конструктивно придатні і застосовані для зовнішнього спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень без виготовлення чи/та переробки або/та пристосування такого об'єкту переслідуючим для досягнення даної мети.

Залежно від принципу дії кримінальна зброя поділяється на: кримінальну вогнепальну зброю та/чи боєприпаси; кримінальну вибухову зброю, пристрої і речовини та/чи засоби підризу; кримінальну механічну зброю та/чи боєприпаси.

У розділі 2 «Базисні ознаки і класифікація кримінальної зброї різних видів та їх слідів» визначено сутність, базисні ознаки і класифікацію вогнепальної, вибухової і механічної зброї.

Аналітичне співставлення в підрозділі 2.1 «Сутність, базисні ознаки та класифікація кримінальної вогнепальної зброї і боєприпасів та слідів протиправного поводження з ними» близько 80 визначень вогнепальної зброї дало змогу виділити такі базисні ознаки ручної кримінальної вогнепальної зброї, як характеристика зброї в якості матеріального об'єкта (у даному випадку лише пристрій), мета появи та застосування об'єкта в якості зброї (дистанційне зовнішнє спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень), спосіб появи об'єкта із вказаною метою та технічна і конструктивна придатність об'єкта для досягнення цієї мети.

Спосіб появи об'єкта в якості зброї з даною метою містить в собі юридичний критерій (застосування зброї, у т.ч. без початкового її виготовлення чи/та переробки або/та пристосування) та технічний критерій, що, у свою чергу, проявляється через неправомірне виготовлення зброї із підручних матеріалів чи пристроїв, переробку (суттєву зміну конструкції, обрізка приклада, стволу і пр.) легальної вогнепальної зброї або легальної вогнепальної паразброї та пристосування (несуттєву зміну конструкції) названих видів зброї.

Технічна і конструктивна придатність вогнепальної зброї для досягнення вказаної мети забезпечується наявністю стволу, який повинен мати достатній ступінь міцності, щоб не розірватися при пострілі, та з боку того, хто стріляє, так герметично закриватися, щоб вибухові гази і снаряд рухалися в протилежному напрямі. Зброя також повинна мати пристрій для займання вибухової речовини та цілісний снаряд (кулю, шріт, картеч, певні саморобки), який має бути здатним рухатися у стволі під тиском газів, що утворюються від термічного розкладу вибухової речовини, і мати внаслідок тиску та руху убивчу кінетичну енергію.

Звідси, ручною кримінальною вогнепальною зброєю визнається пристрій, що неправомірне виготовлений чи/та перероблений або/та пристосований та/чи використаний (у т.ч. й у вигляді легальної вогнепальної зброї, легальної вогнепальної паразброї з їх переробкою чи пристосуванням і без такого) і технічно та конструктивно придатний для дистанційного зовнішнього спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень цілісним снарядом (кулею, шротом, картечю, саморобками, у вогнеметах – вогнепальною сумішшю, і др.), який розганяється і приводиться завдяки стволу

в цілеспрямований рух тиском газів, що утворюються при згорянні вибухової речовини (частіше пороху).

Дослідження понад 60 класифікацій вогнепальної зброї дозволило класифікувати кримінальну вогнепальну зброю та/чи боеприпаси і сліди протиправного поводження з ними за обставинами появи і застосування зброї та/чи боеприпасів із виділенням де-факто кримінальної вогнепальної зброї та/чи боеприпасів та де-юре кримінальної вогнепальної зброї та/чи боеприпасів. Сутність де-факто кримінальної вогнепальної зброї та/чи боеприпасів полягає у застосованні цих об'єктів з метою дистанційного зовнішнього спричинення потерпілому механічних смертельних тілесних ушкоджень або у незастосованні їх з цією метою за незалежних від переслідуваного обставин чи у володінні такою зброєю та/чи боеприпасами з іншою незаконною метою.

Подальший видовий поділ де-факто кримінальної вогнепальної зброї і боеприпасів обумовлений тим, що для реалізації вказаних цілей ці об'єкти були: а) неправомірно виготовлені з підручних матеріалів; б) перероблені з іншої де-факто кримінальної вогнепальної зброї та/чи боеприпасів; в) пристосовані з іншої де-факто кримінальної вогнепальної зброї та/чи боеприпасів (військової, правоохоронної, антикварної); д) пристосовані з легальної вогнепальної зброї та/чи боеприпасів (військової, правоохоронної, антикварної); е) перероблені з легальної вогнепальної паразброї та/чи боеприпасів (мисливської, рибальської, промислової, каскадерської, навчальної, обрядової, парадної, нагородної, спортивної, призової, сувенірної, художньої); є) пристосовані з легальної вогнепальної паразброї та/чи боеприпасів (мисливської, рибальської, промислової, каскадерської, навчальної, обрядової, парадної, нагородної, спортивної, призової, сувенірної, художньої); ж) комбіновані поєднанням при виготовленні чи/та переробці або/та пристосуванні деталей названих видів де-факто кримінальної вогнепальної зброї та/чи боеприпасів.

Сутність де-юре кримінальної вогнепальної зброї та/чи боеприпасів полягає у тому, що вони з'являються з вказаною метою через лише застосування чи/або володіння будь-яким із названих видів де-факто кримінальної вогнепальної зброї та/чи боеприпасів без їх первинного виготовлення чи/та переробки або/та пристосування переслідуваним. Запропоновано також класифікацію вогнепальної зброї і боеприпасів за 44 іншими підставами.

Співставлення в підрозділі 2.2 «Поняття, базисні ознаки і класифікація вибухової зброї, пристроїв і речовин і засобів підриву та слідів протиправного поводження з ними» понад 50 визначень поняття вибухової зброї дало змогу з'ясувати наявність таких базисних ознак ручної кримінальної вибухової зброї, як характеристика зброї як матеріального об'єкта (у даному випадку – пристрій одноразової дії), мета появи і застосування об'єкта (якою є дистанційне чи контактне зовнішнє спричинення людині механічних смертельних тілесних

ушкоджень), спосіб появи об'єкта з указаною метою та технічна і конструктивна придатність для досягнення цієї мети.

Спосіб появи об'єкта в якості вибухової зброї з вказаною метою містить в собі аналогічний вогнепальній зброї юридичний критерій і технічний критерій, що проявляється шляхом неправомірного виготовлення з підручних матеріалів або пристроїв, переробки (суттєвої зміни конструкції) легальної вибухової зброї або легальної вибухової паразброї чи ймовірної вибухової паразброї та пристосування (несуттєвої зміни конструкції) названих видів зброї.

Технічна і конструктивна придатність вибухової зброї для досягнення вказаної мети забезпечується наявністю оболонки, що має забезпечити безпечне транспортування і застосування вибухової зброї, пристрою для ініціювання вибуху та вибухової речовини, що утворює при миттєвому згоранні вибухову хвилю за сферичним, коловим, направленим чи змішаним сектором дії. Вибухова хвиля, у свою чергу, утворює убійні первинні (осколки оболонки, «начинка» пристрою, власне вибухову хвилю) і вторинні (перешкоди, їх частини, що пошкоджують інші перешкоди) фактори ураження.

Звідси ручна кримінальною вибуховою зброєю є пристрій одноразової дії, що неправомірно виготовлений чи/та перероблений або/та пристосований та/чи використаний (у т. ч. й у вигляді легальної вибухової зброї, легальної і ймовірної вибухової паразброї з їх переробкою чи пристосуванням і без такого), технічно і конструктивно придатний для зовнішнього спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень вибухом, що утворює вибухову хвилю за сферичним, коловим, направленим чи змішаним сектором дії та убійні первинні (осколки оболонки, «начинка» пристрою, власне вибухова хвиля) і вторинні (перешкоди, їх частини, які пошкоджують інші перешкоди) фактори ураження.

Дослідження близько 40 класифікацій вибухової зброї дозволило запропонувати класифікацію кримінальної вибухової зброї, пристроїв і речовин і засобів підриву та слідів протиправного поводження з ними, що за обставинами появи і застосування зброї, пристроїв і речовин і засобів підриву виглядає аналогічно такого ж поділу вогнепальної зброї та боєприпасів із доданням ще таких, які перероблені із ймовірної вибухової паразброї, пристроїв та/чи речовин та/або засобів підриву (експлуатаційних; природних), і таких, які пристосовані із ймовірної вибухової паразброї, пристроїв та/чи речовин та/або засобів підриву (експлуатаційних; природних), а за 11 іншими поділами відображена за текстом дисертації.

Аналітичне співставлення в підрозділі 2.3 «Сутність, базисні ознаки і класифікація кримінальної механічної зброї, боєприпасів та слідів протиправного поводження з ними» понад 100 визначень понять механічної зброї дозволило встановити наявність у цієї зброї таких базисних ознак ручної механічної зброї, як характеристика зброї як матеріального об'єкта (предмет чи пристрій), мета появи і застосування об'єкту (контактне чи дистанційне зовнішнє спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень), спосіб появи об'єкта з указаною метою, технічна і конструктивна придатність

для досягнення цієї мети та спосіб контактного чи дистанційного застосування предмета чи пристрою, тобто м'язове зусилля людини чи інше убійне механічне зусилля.

Спосіб появи об'єкта в якості зброї з вказаною метою містить в собі аналогічний вогнепальній та вибуховій зброї юридичний критерій та технічний критерій, який проявляється через неправомірне виготовлення з підручних матеріалів, переробку (суттєву зміну конструкції) легальної механічної зброї або легальної чи ймовірної механічної паразброї та пристосування (несуттєву зміну конструкції) названих видів зброї переслідуваням.

Параметри технічної і конструктивної придатності механічної зброї однакові у різних видах і підвидах механічної зброї, якими є клинкова (ріжуча, колвоча, колочо-ріжуча, рубляча, рублячо-ріжуча, колочо-рубляча, колочо-ріжучо-рубляча, пиляча), неклинкова і комбінована механічна зброя.

Автором робиться висновок, що ручна кримінальна механічна зброя – це предмет або пристрій, що неправомірне виготовлений чи/та перероблений або/та пристосований та/чи використаний (у т.ч. у вигляді легальної механічної зброї, легальної чи ймовірної механічної паразброї з їх переробкою чи пристосуванням і без такого), технічно і конструктивно придатний для контактного або дистанційного зовнішнього спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень м'язовим чи іншим механічним зусиллям.

Детальний аналіз понад 70 класифікацій механічної зброї дозволив запропонувати класифікацію кримінальної механічної зброї і боєприпасів та слідів протиправного поводження з ними, що за обставинами появи і застосування такої зброї та її боєприпасів виглядає аналогічно такого ж поділу вибухової зброї, пристроїв і речовин та засобів підриву.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання із уточнення базисних ознак, поняття, співвідношення та класифікації різних видів ручної кримінальної зброї та сутності і системи сукупності знань про зброю, у результаті чого зроблені такі висновки:

1. У науковому, навчальному і практичному аспекті заслуговує на увагу обґрунтування вперше інтегративних і взаємопов'язаних базисних ознак і поняття зброї, що мають відрізнити її від інших засобів скоєння кримінальних правопорушень: коли метою появи певного об'єкта в якості зброї має виступати зовнішнє спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень, зовнішнє представлення такого об'єкта в якості зброї – предмет чи пристрій; способами появи зброї для досягнення даної мети – правомірне чи неправомірне спеціальне виготовлення чи/та переробка або/та пристосування та/чи використання такого об'єкта з цією метою, а якістю об'єкту як зброї – його технічна і конструктивна придатність для досягнення даної мети.

2. Сукупність знань про різні види ручної кримінальної зброї більш правильно іменувати терміном «зброєделіктика» (де вже є акцент уваги на

протидії правопорушенням, що пов'язані зі зброєю, а не лише на знаннях про зброю) і представити в якості базисного часткового вчення криміналістики, предмет якого доцільно розширити до будь-яких діянь з протиправного поводження зі зброєю та іншими зброєделіктними об'єктами. Систему даного вчення варто розглядати в якості спеціальних часткових вчень криміналістики щодо кожного з видів такої зброї і об'єктів та антиделіктних слідів протиправного поводження з ними, а положення зброєделіктики розподілятися по всій системі базового навчального курсу криміналістики, у техніці - основи даного вчення, а в тактиці та в методиці його тактичні та методичні положення.

3. Розрізняючи у такому аспекті різні предмети та пристрої, що можуть виступати в якості зброї, доцільно виділяти в залежності від обставин їх появи й застосування легальну зброю (правомірно виготовлені для зовнішнього спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень), легальну паразброю (схожі зі зброєю і можуть бути використана як зброя, але легально виготовлені для іншої мети), ймовірну паразброю (конструктивно не схожі зі зброєю, але можуть бути використані як зброя) та кримінальну зброю. В залежності від обставин появи і застосування слід розрізняти де-факто кримінальну зброю і де-юре кримінальну зброю, коли остання застосовується без попереднього її неправомірного виготовлення, переробки та прилаштування. А за принципом дії кримінальна зброя має поділятися на вогнепальну, вибухову і механічну зброю та відповідні зброєделіктні об'єкти: боєприпаси, вибухові пристрої і речовини і засоби підпалу.

4. Співставлення існуючих визначень ручної кримінальної вогнепальної зброї дає змогу виділити базисні ознаки та поняття цієї зброї, яка є пристроєм, що початкове виробляється, переробляється чи прилаштовується і застосовується задля дистанційного зовнішнього спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень і повинен мати ствол для цілеспрямованого польоту снаряду з убивчою кінетичною енергією під тиском газів згораючої вибухової речовини. Аналіз існуючих класифікацій даної зброї дозволив запропонувати її класифікацію за обставинами появи і застосування зброї на де-факто і де-юре кримінальну вогнепальну зброю та/чи боєприпаси, а також за 44 іншими класифікаційними підставами.

5. Аналогічне узагальнення існуючих понять ручної кримінальної вибухової зброї дозволило виявити базисні ознаки та поняття такої зброї у вигляді пристрою вже одноразової дії, що початкове виробляється, переробляється чи прилаштовуються і застосовується з такою ж метою, має пристрій для ініціювання миттєвого згорання вибухової речовини із утворення вибухової хвилі за сферичним, круговим, направленим чи змішаним сектором дії та убійних первинних і вторинних факторів ураження. Дослідження існуючих класифікацій даної зброї дозволяє запропонувати аналогічний її поділ на де-факто та де-юре кримінальну вибухову зброю, вибухові пристрої і речовини та засоби підриву, а також 11 інших їх класифікаційних поділів.

6. Співставлення існуючих визначень ручної кримінальної механічної зброї надало можливість побачити базисні ознаки та сформулювати поняття

цієї зброї як предмету чи пристрою, що початкове виробляється, переробляється чи прилаштовується у вигляді клинкової, не克林кової чи комбінованої зброї і застосовується контактно чи дистанційно м'язами людини або іншим механічним зусилля задля такої ж мети. Детальний аналіз класифікацій механічної зброї дозволяє запропонувати класифікацію цієї зброї, боєприпасів та слідів протиправного поводження з ними за обставинами їх появи і застосування на де-факто і де-юре кримінальну механічну зброю та боєприпаси, а також за 17 іншими класифікаційними поділами.

СПИСОК ОПУБЛКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Шаповалова В. С. Новая доктрина базисных признаков и понятия криминального оружия / В. С. Шаповалова // Вестник Пермского университета. Серия Юридические науки. – Пермь: РИО Пермск. гос. нац. иссл. ун-та, 2013. – Вып. 4(22). – С. 299-304.
2. Шаповалова В. С. Базисні ознаки, поняття та класифікація кримінальної вибухової зброї / В. С. Шаповалова // Прикарпатський юридичний вісник. 36. наук. праць. – Івано-Франківськ: ІФФ Нац. ун-ту «Одеська юрид. ак.», 2013. – Вип. 1(3). – С. 429-441.
3. Шаповалова В. С. Базисні ознаки, поняття та класифікація кримінальної вогнепальної зброї / В. С. Шаповалова // Держава і право. Вип. 61. – 2013. – С. 289-294.
4. Шаповалова В. С. Базисні ознаки, поняття та класифікація кримінальної механічної зброї / В. С. Шаповалова // Прикарпатський юридичний вісник. 36. наук. праць. – Івано-Франківськ: ІФФ Нац. ун-ту «Одеська юрид. ак.», 2014. – Вип. 1(4). – С. 313-324.
5. Шаповалова В. С. Поняття зброєделіктики як базисного часткового вчення криміналістики / В. С. Шаповалова // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Научный журнал. - Симферополь: Изд-во ТНУ им. В. И. Вернадского, 2013. – Серия «Юридические науки». – Том 26 (65). – № 2-2. – С. 359-367.
6. Шаповалова В. С. Системно-структурний статус зброєделіктики як базисного часткового вчення криміналістики / В. С. Шаповалова // Держава і право. Вип. 62. – 2013. – С. 299-305.
7. Шаповалова В. С. Розвиток нової доктрини зброєделіктики як базисного часткового вчення криміналістики / В. С. Шаповалова // Журнал східноєвропейського права. – 2014. – № 6. – С. 28-42.
8. Шаповалова В. С. Оружиеделиктика как базисное частное учение криминалистики и ордистики / В. С. Шаповалова // Научовий журнал «Молодий вчений». - № 5(8) травень. – 2014. – Ч. II. – С. 106-108.
9. Шаповалова В. С. Системно-структурний статус зброєделіктики як базисного часткового вчення криміналістики / В. С. Шаповалова // Ольвійський форум - 2010: Стратегії України в геополітичному просторі Міжнар. наук.-

практ. конф. - 11-15.06.2010 р. – Тези. Т. 10. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. – С. 73-74.

10. Шаповалова В. С. Класифікація кримінальної механічної зброї та слідів протиправного поводження з нею / В. С. Шаповалова // Ольвійський форум - 2011: Стратегії України в геополітичному просторі. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. - 08-12.06.2011 р. – Тези. Т. 9. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2011. – С. 97-98.

11. Шаповалова В. С. Понятие и структура юридической оружеделиктики / В. С. Шаповалова // Ольвійський форум – 2012: Стратегії України в геополітичному просторі. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. - 06-10.06.2012 р. – Тези. Т. 7. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2012. – С. 8-9.

12 Шаповалова В. С. Классификация криминального оружия в зависимости от обстоятельств его появления и применения / В. С. Шаповалова // Ольвійський форум - 2013: Стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. - 05-09.06.2013 р. – Тези. Т. 7. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2013. – С. 99-101.

13. Шаповалова В. С. Базисные признаки и понятие криминального оружия / В. С. Шаповалова // Актуальні тенденції української науки: Матер. Всеукраїнськ. наук.-практ. конф., Київ, 05.07.2013 р. – К.: ГО «Наукове товариство «Атенеум», 2013. – С. 99-102.

14. Шаповалова В. С. Основы оружеделиктики как базисного частного учения криминалистики / В. С. Шаповалова // Актуальные вопросы современного права. Пути теоретического и практического решения проблем. Тезисы докладов Междунар. юрид. саммита, 02.08.2013 г., Европейская международная научная лига юристов. – К.: ЕМНЛЮ «Consensus omnium», 2013. – С. 142-149.

15. Шаповалова В. С. Новые подходы к классификации криминального оружия / В. С. Шаповалова // Четвертый Пермский конгресс ученых-юристов: Матер. Междунар. науч.-практ. конф. (г. Пермь, Перм. гос. нац. иссл. ун-т, 18-19.10.2013 г.) / отв. ред. О. А. Кузнецова. – Пермь: ПГИУ, 2013. – С. 266-267.

16. Шаповалова В. С. Криміналістическа оружеделиктика: сутність и структура / В. С. Шаповалова // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 31.01-01.02.2014 р. – Львів: ЗО «Центр правничих ініціатив», 2014. – Ч. 1. – С. 118-121.

17. Шаповалова В. С. Понятие и система криминалистической и ордиристической оружеделиктики / В. С. Шаповалова // Ольвійський форум - 2014: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі: Сучасна юриспруденція. Тези міжнар. наук.-практ. конф., 04-07.06.2014 р. – Миколаїв: ЧДУ ім. П. Могили, 2014. – С. 58-59.

18. Шаповалова В. С. Новая доктрина оружеделиктики как базисного частного учения криминалистики и ордиристики / В. С. Шаповалова // Современные проблемы криминалистики. Сб. матер. междунар. круглого стола, 23.01.2015 г. – Астана; ТОО «КазГЮУ Консалтинг», 2015. – С. 199-202.

19. Курс лекцій із сучасних проблем юриспруденції [Т. О. Коросташова, Ю. О. Ланцедова, О. С. Тунтула, В. С. Шаповалова; за наук. ред. О. А. Кириченка]. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2014. – 144 с.

20. Курс лекцій з криміналістики [Т. О. Коросташова, Ю. О. Ланцедова, О. С. Тунтула, В. С. Шаповалова; за наук. ред. О. А. Кириченка]. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2014. – 348 с.

АНОТАЦІЇ

Шаповалова В. С. Поняття, співвідношення і класифікація кримінальної зброї (криміналістичний аспект). – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Донецький юридичний інститут МВС України, м. Кривий Ріг, 2015.

Запропоновано інтегративні базисні ознаки, що мають відрізнити зброю від інших засобів скоєння кримінальних правопорушень: 1) мета появи певного об'єкту в якості зброї – зовнішнє спричинення механічного смертельного тілесного ушкодження людині; 2) зовнішнє представлення зброї – предмет чи пристрій щодо поняття зброї взагалі та механічної зброї і пристрій щодо вогнепальної і вибухової зброї; 3) способи появи зброї із введенням поняття легальної зброї, де-юре кримінальної зброї та де-факто кримінальної зброї, коли способом появи останньої з них є неправомірне спеціальне виготовлення чи/та переробка або/та пристосування та/чи використання з цією метою; 4) якість об'єкта як зброї, коли кримінальна зброя має бути технічно і конструктивно придатною для досягнення вказаної мети.

Запропоновано назву, поняття і систему зброєделіктики як часткового вчення криміналістики. Удосконалено розподіл положень даного вчення у системі базисного навчального курсу криміналістики.

Уточнено базисні ознаки і поняття кожного із названих видів кримінальної зброї і запропоновано їх класифікацію залежно від обставин появи і застосування. Розвинуто класифікацію кримінальної вогнепальної зброї і боєприпасів та слідів протиправного поводження з ними за 44 іншими підставами, кримінальної вибухової зброї, пристроїв і речовин і засобів підризу та слідів протиправного поводження з ними - за 11, а кримінальної механічної зброї і боєприпасів та слідів протиправного поводження з ними – за 17 іншими підставами.

Ключові слова: кримінальна вогнепальна зброя, кримінальна вибухова зброя, кримінальна механічна зброя, зброєделіктика.

Шаповалова В. С. Понятие, соотношение и классификация криминального оружия (криминалистический аспект). – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Донецкий юридический институт МВД Украины, г. Кривой Рог, 2015.

Предложены интегративные базисные признаки оружия: 1) цель появления объекта в качестве оружия – внешнее причинение человеку смертельных телесных повреждений; 2) внешнее представление объекта в качестве оружия – предмет или устройство в понятии оружия вообще и механического оружия и устройство в понятии огнестрельного и взрывного оружия; 3) способы появления объекта в качестве оружия с введением понятий легального оружия, де-юре криминального оружия и де-факто криминального оружия, когда способом появления последнего должно стать его неправомерное специальное изготовление или/и переработка либо/и приспособление и/или использование с указанной целью; 4) качество объекта как оружия, когда криминальное оружие должно быть технически и конструктивно пригодным для достижения этой же цели.

Предложены наименование, понятие и система оружейделиктики как базисного частного учения криминалистики, состоящее из таких взаимосвязанных специальных частных криминалистических учений, как «Огнестрельное оружие и боеприпасы и следы противоправного обращения с ними», «Взрывное оружие, устройства и вещества и средства подрыва и следы противоправного обращения с ними» и «Механическое оружие и боеприпасы и следы противоправного обращения с ними».

Развито распределение положений оружейделиктики в системе базисного специального курса криминалистики, когда основы данного базисного частного учения должны излагаться в технике, тактические особенности этих положений – в тактике при изложении тактики проведения отдельных практических действий, а методические особенности – в методике в контексте изложения методики противодействия отдельных групп и видов криминальных правонарушений.

Уточнена классификация средств совершения криминальных правонарушений на оружие, орудия (в т.ч. источники повышенной опасности и силы природы, использованные человеком для совершения правонарушения, но не связанные с противоправным обращением с оружием) и явления природы (в т.ч. животные, причинившие без участия человека правовому статусу определенного социосубъекта существенный и более ущерб).

Предложена классификация оружия в зависимости от обстоятельств его появления и применения на легальное оружие (предмет или устройство, правомерно специально изготовленное для внешнего причинения человеку механических смертельных телесных повреждений), легальное параоружие (сходный с оружием объект, правомерно изготовленный для иной, нежели внешнее причинение человеку механического смертельного телесного повреждения, цели, но технически и конструктивно пригодный достичь и такую цель), вероятное параоружие (несходный с оружием объект, появившийся в природе или правомерно изготовленный для иной, нежели внешнее причинение человеку механического смертельного телесного повреждения, цели, но технически и конструктивно пригодный достичь и эту цель) и криминальное оружие, которое в зависимости от обстоятельств появления и применения разделяется на де-факто криминальное оружие (неправомерно изготовленное, переработанное или приспособленное и использованное для внешнего причинения человеку механических смертельных

телесных повреждений) и де-юре криминальное оружие (примененное для указанной цели без его изготовления, переработки или приспособления в этих целях преследуемым лицом), а по принципу действия – на криминальное огнестрельное, взрывное или механическое оружие.

Усовершенствованы базисные признаки и понятие огнестрельного оружия (устройство, неправомерно изготовленное, переделанное или приспособленное и/либо использовано и технически и конструктивно пригодное для дистанционного внешнего причинения человеку механических смертельных телесных повреждений целостным снарядом, разгоняемому и приводимому в целенаправленное движение под давлением газов, образовавшихся при сгорании взрывного вещества, чаще всего, пороха), а также классификация этого оружия и боеприпасов и следов противоправного обращения с ними по 45 основаниям.

Ключевые слова: криминальное огнестрельное оружие, криминальное взрывное оружие, криминальное механическое оружие, оружейделиктика.

Shapovalova V. S. The concepts, value and classification of the criminal weapons (criminalistical aspect). – *The manuscript.*

Dissertation for the receipt of scientific degree of Candidate of legal sciences specialty 12.00.09 – criminal process and criminalistics; judicial examination; operatively-search activity. – Donetsk's Law Institute of Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kryvyi Rih, 2015.

The article contains proposed integrative basic indications to differentiate weapons from the other instruments for committing offences: 1) a purpose of appearance of some object as weapons – external mechanical mortal bodily harming; 2) an external presentation of weapons – subject or apparatus in the general context of weapons and mechanical weapons and apparatus in the context of firearms and explosives; 3) ways of appearance of weapons by introducing the notions of legal weapons, de-jure criminal weapons and de-facto criminal weapons when the latter appears because of its illegal special production or/and redesign or/and adaptation and/or using for this purpose; 4) quality of an object as weapons when criminal weapons is to be technically and constructively applicable for the aforesaid purpose.

The article contains name, notion and system of weapons-delinquency as a partial knowledge of criminal science. The regimentation of the provisions of the knowledge within basic educational program on criminal science has been improved.

The basic indications and the notion of each of the aforesaid criminal weapons have been specified and classified according to the circumstances of appearance and using. The article contains developed the classifications of criminal firearms and ammunition and traces of its illegal using according to 44 other grounds, criminal explosives, apparatuses and substances and explosive means and the traces of its illegal using according to 11 grounds, and criminal mechanical weapons and ammunition and traces of its illegal using according to 17 other grounds.

Key words: criminal firearms, criminal explosives, criminal mechanical weapons, weapons-delinquency.